

Autoreferat

1. Imię i nazwisko: Marta Grzechnik

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

1. Doctor of History and Civilisation, nadany przez Wydział Historii i Cywilizacji Europejskiego Instytutu Uniwersyteckiego we Florencji, 15.10.2010. Tytuł rozprawy doktorskiej: „The concept of the Baltic Sea region as a historical region: The analysis of the process of constructing narratives about the region's past”.
2. Master of Research, nadany przez Wydział Historii i Cywilizacji Europejskiego Instytutu Uniwersyteckiego we Florencji, 21.06.2007.
3. Magister filologii skandynawskiej, nadany przez Wydział Filologiczno-Historyczny Uniwersytetu Gdańskiego, 27.06.2005.

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych:

1. Obecnie, od 02.2011: Adiunktka w Instytucie Skandynawistyki i Fennistyki, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Gdański.
2. 04.2014–03.2016 (na pół etatu) i 02.2012–12.2013 (na pełen etat): Adiunktka (*Wissenschaftliche Mitarbeiterin*) w Interdisciplinary Research Training Group „Baltic Borderlands: Shifting Boundaries of Mind and Culture in the Borderlands of the Baltic Sea Region”, Wydział Historyczny, Uniwersytet w Greifswaldzie, Niemcy.
3. 11.2010–01.2011: Asystentka w Katedrze Skandynawistyki, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Gdański.
4. 09.2008–06.2009: Asystentka (*forskningsassistent*), w Instytucie Historii Współczesnej, Uniwersytet Södertörn, Sztokholm, Szwecja.

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.):

Za najważniejsze osiągnięcie w swoim dotychczasowym dorobku naukowym uważam monografię *Conquerors of Seas and Oceans. The Maritime and Colonial League and Polish Colonial Aspirations, 1924–1939*, wydaną w 2025 r. przez wydawnictwo Brill.

Osadzona w kontekście historii międzywojennej Polski książka ma na celu analizę dyskursu morskiego i kolonialnego Ligi Morskiej i Rzecznej/Kolonialnej (w skrócie LMiR/LMiK). Licząca blisko milion członków (stan na czerwiec 1939 r.) Liga była drugą największą organizacją społeczną w II RP. Prowadziła ona aktywną działalność propagandową i popularyzatorską, jej władze podejmowały także działania zmierzające do zwiększenia polskiej obecności i aktywności w krajach zamorskich. Dzieje tej organizacji stanowią ważną część historii europejskiego kolonializmu, a związki pomiędzy jej działalnością informacyjno-propagandową a europejskim dyskursem kolonialnym pozwalają na nowe interpretacje w zakresie historii społecznej międzywojennej Polski oraz jej relacji z systemem kolonialnym. Punktem początkowym jest dla mnie rok 1924, kiedy badana organizacja przyjęła nazwę Liga Morska i Rzeczna oraz zaczęła wydawać swój popularny miesięcznik *Morze*, końcowym zaś – wybuch II wojny światowej we wrześniu 1939 r.

W przedstawionej analizie wykorzystuję źródła pisane wytworzone przez LMiR/LMiK. Należą do nich przede wszystkim publikacje LMiR/LMiK, w tym jej miesięcznik *Morze*, wydawany w latach 1924–1939 (w 1939 r. pod tytułem *Morze i Kolonie*), który stanowił główne narzędzie propagowania argumentów i postulatów organizacji, a także przedstawiania szerokiemu gronu odbiorców jej aktywności. Analizuję również inne publikacje ligowe (czasopisma skierowane do różnego rodzaju odbiorców oraz książki, np. relacje z podróży i ekspedycji), jak również akcje propagandowe takie jak Święto Morza czy Dni Kolonii. W celu osadzenia tychże w kontekście okresu międzywojennego, uzupełniam je takimi źródłami jak artykuły prasowe, wspomnienia osób związanych z działalnością Ligi, fotografie z zainicjowanych przez nią wydarzeń, publikacje współczesnych Lidze instytucji (np. Instytutu Bałtyckiego). W opracowaniu opisu uwarunkowań działalności Ligi ważne miejsce zajęła

także analiza literatury przedmiotu z zakresu historii Polski i Europy w okresie międzywojennym, polskich aspiracji kolonialnych i europejskiego kolonializmu.

W dorobku polskiej i międzynarodowej historiografii aspiracje kolonialne Polski w okresie międzywojennej nie zajęły dotąd istotnego miejsca. Oprócz kilku popularnych publikacji (np. *Kolonie Rzeczypospolitej* Marka Arpada Kowalskiego, Bellona 2005 czy *Bzik kolonialny: II Rzeczypospolitej przypadki zamorskie* Grzegorza Łysia, Wydawnictwo W.A.B. 2023), ukazały się dotąd trzy książki na temat działalności Ligi. Pierwsza z nich, *Liga Morska i Kolonialna 1930–1939* autorstwa Tadeusza Białasa (Wydawnictwo Morskie 1983), ukazała się ponad 40 lat temu. Podobnie jak kolejna publikacja, *Dyskurs kolonialny w Drugiej Rzeczypospolitej* autorstwa Marka Arpada Kowalskiego (Wydawnictwo DiG 2010), nie zawiera ona próby umieszczenia tematu w kontekście historii globalnej lub studiów postkolonialnych. Trzecia pozycja to *Ludy zamorskich lądów. Kultury pozaeuropejskie a działalność popularyzatorska Ligi Morskiej i Kolonialnej* autorstwa Anny Nadolskiej-Styczyńskiej (Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 2005), która ogranicza się do analizy działalności Ligi w kontekście rozwoju etnografii jako dziedziny wiedzy w II RP. Żadna z wymienionych publikacji nie została przetłumaczona na języki obce, co siłą rzeczy ogranicza grono ich odbiorców. Bardziej aktualna i relewantna jest książka Piotra Puchalskiego *Poland in a Colonial World Order: Adjustments and Aspirations, 1918–1939* (Routledge, 2021). Książka ta skupia się na historii politycznej i dyplomatycznej polskich projektów kolonialnych w okresie międzywojennym. W odróżnieniu od tego podejścia, moja praca *Conquerors of Seas and Oceans* skupia się na dyskursach i produkcji wiedzy przez głównego aktora polskiego środowiska kolonialnego okresu międzywojennego, LMiR/LMiK i umieszcza je w kontekście europejskiego systemu kolonialnego, w ten sposób uzupełniając istniejące publikacje.

W swojej analizie kieruję się pytaniami o to, jakiego rodzaju postawy i wizję miejsca Polski w Europie i na świecie LMiR/LMiK starała się wykształcić u swoich członków i odbiorców swojej retoryki; jakiemu celowi służyć miał jej dyskurs morski i kolonialny oraz do jakich problemów się odnosił i jakie rozwiązania na nie proponował. Wykazuję, że retoryka morska i kolonialna prezentowana przez LMiR/LMiK miała na celu wypromowanie aktywnej polityki morskiej i ekspansji zamorskiej jako rozwiązania dla politycznych, społecznych i ekonomicznych problemów II RP oraz jako sposobu zapewnienia awansu cywilizacyjnego do poziomu Europy Zachodniej. W tym ostatnim wymiarze retoryka ligowa była przejawem logiki „doganiania i uciekania”, czyli

doganiania Europy Zachodniej poprzez stanie się nowoczesnymi Europejczykami, dysponującymi władzą polityczną i dyskursywną oraz wpływami gospodarczymi, a z drugiej strony uciekania od peryferyzacji, spadku do pozycji podobnych narodom pozaeuropejskim, pozbawionym sprawczości, a często także suwerenności.

Chcąc umiejscowić dyskurs morski i kolonialny LMiR/LMiK w kontekście europejskiego kolonializmu, jako podstawę teoretyczną dla swoich badań przyjął studia postkolonialne. Jako że przedmiotem mojego zainteresowania są przede wszystkim retoryka i dyskurs, szczególnie przydatne były dla mnie w obrębie tych studiów prace dotyczące opisu świata nieeuropejskiego przez białych Europejczyków autorstwa takich badaczek jak Mary Louise Pratt czy Anne McClintock. Ważne były również opracowania wskazujące na skomplikowane relacje w obrębie systemów kolonialnych, wykraczające poza relację kolonizator-skolonizowany, np. autorstwa Ann Stoler i Carole McGranahan. Skomplikowanie tej relacji w badanym przeze mnie przypadku wyraża się we wspomnianej wyżej logice „doganiania i uciekania”, dlatego też podstawy teoretyczne poszerzam o studia nad miejscem Polski (czy ogółem Europy Środkowo-Wschodniej) w globalnych hierarchiach, między Europą Zachodnią (i Ameryką Północną) a światem pozaeuropejskim. A więc są to, z jednej strony, prace takie jak *Wynalezienie Europy Wschodniej. Mapa cywilizacji w dobie Oświecenia* Larry'ego Wolffa czy *White But Not Quite. Central Europe's Illiberal Revolt* Ivana Kalmara, w których wskazuje się na mechanizmy stereotypizacji i orientalizacji Europy (Środkowo-) Wschodniej przez Zachodnią oraz ich skutki. Z drugiej strony, odwołuję się do badaczy omawiających relacje *non-colonial colonials* (krajów i narodów europejskich bez znaczących tradycji kolonialnych, a więc nie tylko Europy Środkowo-Wschodniej, ale też np. Północnej) do świata pozaeuropejskiego, takich jak Ulla Vuorela i Mai Palmberg.

Łącząc te perspektywy, wykazuję, że w celu pełnego zrozumienia dyskursu morskiego i kolonialnego LMiR/LMiK, należy odejść od dychotomii kolonizator-skolonizowany. Mimo że wysuwanie postulatów kolonialnych wobec terenów zamorskich plasuje działaczy Ligi po stronie kolonizatorów, to jednak działali z pozycji kraju peryferyjnego, dopiero od niedawna wyzwolonego spod obcej dominacji, o stosunkowo niskiej pozycji w wewnątrz-europejskiej hierarchii oraz dysponującego ograniczoną władzą polityczną, ekonomiczną i dyskursywną. Z tego powodu, mimo że ambicją działaczy LMiR/LMiK było naśladowanie zachodnioeuropejskich mocarstw kolonialnych, opierali się na innych założeniach, odpowiadali na inne problemy

i odwoływali się do innych argumentów. W ten sposób, moja monografia nie tylko uzupełnia pewną kognitywną lukę dotyczącą polskiej historii w okresie międzywojennym – znajomości wysuwanych w tym czasie w polskiej przestrzeni publicznej argumentów i programów kolonialnych – ale też przyczynia się do lepszego zrozumienia systemu kolonialnego i relacji Europy do reszty świata, jak i relacji oraz hierarchii wewnątrz tego kontynentu. Pokazuje, jakie miejsce w tym systemie i w tej hierarchii próbowali znaleźć dla siebie przedstawiciele narodów aspirujących na początku XX wieku do bycia uznanymi za w pełni europejskie i nowoczesne – tacy, jak działacze polskiej LMiR/LMiK – zważywszy na inherentne powiązanie idei europejskości i nowoczesności z hierarchiami kolonialnymi. Jak rozumiane były te idee i hierarchie w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, od niedawna niepodległych? Jak dyktowało to ich relacje zarówno do zachodnich sąsiadów, jak i do reszty świata? Rzucając światło na te pytania, moja książka wychodzi poza polski kontekst i przyczynia się do zrozumienia kwestii kolonializmu, europejskości i rasy, wykraczającego poza historię tradycyjnych mocarstw kolonialnych.

Mimo braku trwałego sukcesu programu kolonialnego, historia LMiR/LMiK nie jest zatem jedynie przypisem do historii międzywojennej Polski, ale stanowi ważną część historii europejskiego kolonializmu. W tej historii kraje Europy Środkowo-Wschodniej były do niedawna często pomijane, jako że w większości nie posiadały nigdy kolonii *sensu stricto* i same przeszły przez doświadczenie obcej dominacji. Sprzyjały temu także tradycje historiograficzne w tych krajach, z ich dominującymi narracjami bycia ofiarami procesów historycznych i dominujących sąsiednich mocarstw. Jednak w ostatnich latach temat miejsca regionu Europy Środkowo-Wschodniej w europejskim systemie kolonialnym oraz w kontekście studiów postkolonialnych zyskał na popularności, o czym świadczy rosnąca liczba konferencji, seminariów i publikacji poświęconych tej tematyce.

Monografia *Conquerors of Seas and Oceans* składa się z 10 rozdziałów, zgrupowanych w trzech częściach, a także wstępu i podsumowania. We wstępie przedstawiam założenia książki, a także umieszczam ją na tle aktualnych badań nad pozycją Europy Środkowo-Wschodniej i tzw. *non-colonial colonials*, albo „kolonizatorów bez kolonii”. Znajdują się tutaj także rozważania na temat rozumienia pojęć „kolonii” i „kolonizacji” w retoryce ligowej, które rzadko odnosiły się do politycznej kontroli nad wyodrębnionym terytorium zamorskim, a częściej do bezpośrednich relacji ekonomicznych i handlowych czy zorganizowanej emigracji i osadnictwa. W tej części

książki zostaje również zarysowana sytuacja społeczno-ekonomiczna międzywojennej Polski, a także krótka historia Ligi Morskiej i Rzecznej/Kolonialnej.

W Części I, zatytułowanej „Conquerors of Seas and Oceans”, przedstawiam koncepcję przekształcenia Polski z kraju lądowego w morski, którą promowała LMiR/LMiK w okresie międzywojennym. Program Ligi przewidywał silną obecność Polski na Morzu Bałtyckim jako sposób na przekształcenie polskiego charakteru w bardziej innowacyjny, dynamiczny, zorientowany na przyszłość i rozwój, myślący w kategoriach globalnych, a nie tylko lokalnych interesów. „Uprawa morza” miała otworzyć granicę morską, a tym samym uwolnić Polskę od problematycznego sąsiedztwa Niemiec i ZSRR, rozwój marynarki wojennej – wzmocnić jej pozycję strategiczną, a rozwój floty handlowej i pasażerskiej – wzmocnić globalną obecność Polski. Kwestie morskie były więc pierwszym krokiem w programie kolonialnym, ponieważ miały umożliwić ekspansję zamorską zarówno w sensie praktycznym, jak i psychologicznym. Zgodnie z wizją Ligi, zdobycie kolonii było kolejnym, logicznym – po uzyskaniu dostępu do Bałtyku i budowie portu morskiego na jego wybrzeżu – krokiem na drodze rozwoju Polski jako nowoczesnego państwa morskiego i europejskiego, a polskie wybrzeże bałtyckie miało mieć swoje odpowiedniki na wybrzeżach terytoriów zamorskich. W tej części książki omawiam więc stanowisko Ligi w takich kwestiach, jak budowa portu morskiego w Gdyni, floty handlowej i marynarki wojennej; analizuję również własne projekty Ligi dotyczące ustanowienia bezpośrednich połączeń handlowych z krajami zamorskimi (wyprawy statków *Elemka* i *Poznań*) oraz rozwoju perspektyw morskich poprzez propagandę, masowe święta i wycieczki nad morze, a także jej rozumienie związku między silną pozycją na morzu a statusem mocarstwowym.

Część II, „The Hungry and the Satiated”, omawia argumenty, których używała LMiR/LMiK uzasadniając konieczność realizacji programu kolonialnego, czyli to, w jaki sposób zdobycie przez Polskę kolonii miało rozwiązać jej problemy gospodarcze i demograficzne oraz zwiększyć stabilność w Europie i na świecie. Argumenty za ekspansją kolonialną w międzywojennej Polsce dotyczyły kwestii demograficznych (wysoki przyrost demograficzny i emigracja jako jedna z jego konsekwencji) oraz gospodarczych (dostęp do zasobów naturalnych, surowców i rynków zbytu). Argumenty te były czasami przedstawiane w kategoriach moralnych i międzynarodowej sprawiedliwości, poprzez przedstawienie ich w postaci dychotomii głodni – nasyceni. Rozwój „głodnych” narodów, które miały dynamicznie rosnącą populację

i niewystarczające zasoby, był w myśl tej argumentacji hamowany przez egoizm „nasyconych” narodów – mocarstw kolonialnych dysponujących większą ilością ziemi i zasobów niż były w stanie wykorzystać ich populacje. Polska była jednym z „głodnych” krajów (podobnie jak np. Włochy i Niemcy), podczas gdy zachodnioeuropejskie mocarstwa kolonialne, a także Stany Zjednoczone, były „nasycone”. Nierówność ta była przedstawiana jako źródło globalnych kryzysów gospodarczych i politycznych oraz zagrożenie dla pokoju na świecie. W ten sposób polski brak dostępu do kolonii wyłaniał się jako problem globalny, nie dotyczący jedynie samej Polski, a polskie aspiracje kolonialne jako uzasadnione „głodem” i próbą jego zaspokojenia. Tematy poruszane w tej części książki to: źródła programu kolonialnego Ligi w kwestii emigracji oraz powiązane z tym zagadnienie polskich osadników w Ameryce Południowej; kwestia renegotjacji systemu mandatowego i praw Polski do byłych kolonii niemieckich; związek z niemieckimi i włoskimi projektami kolonialnymi; idea Afryki jako europejskiej rezerwy zasobów („Eur-Afryka”). Omówiono również paradoksy i kwestie problematyczne związane z programem kolonialnym, a także stanowisko publicystów Ligi w tzw. „kwestii żydowskiej”, rozumianej jako jeden z przykładów braku równowagi zagrażającej światowemu pokojowi.

Część III, zatytułowana „Knowledge and Its Uses”, analizuje proces produkcji i reprodukcji wiedzy przez LMiR/LMiK oraz to, w jaki sposób miała ona przedstawić Polaków jako białych Europejczyków. Za tę (re)produkcję wiedzy odpowiedzialne były instytucje, jak np. Naukowy Instytut Emigracyjno-Kolonialny, ale też publikacje, takie jak te wydawane przez LMiR/LMiK – zarówno popularne (np. *Morze*), jak i bardziej naukowe (np. *Sprawy morskie i kolonialne*). Ukazywały się tam teksty dotyczące zamorskich krajów i kultur, np. relacje podróżnicze, ale też rozważania teoretyczne, np. dyskusje na temat roli Polski w Afryce po zdobyciu przez nią w przyszłości kolonii. Istotny był również aspekt wizualny (np. podczas świąt, parad i wystaw organizowanych przez Ligę). W tej części książki skupiono się na dyskursywnym kreowaniu Polaków jako aktywnych podmiotów na globalnej scenie kolonialnej: jako odkrywców, podróżników, naukowców, uczestniczących w globalnej eksploracji i produkcji wiedzy. Problematicznym aspektem tego tematu był fakt, że Polska była w tej dziedzinie nowicjuską o niepewnej pozycji jako producentka wiedzy, a stawką była pozycja Polski jako białego, nowoczesnego, europejskiego narodu. Z tego powodu (re)produkcja wiedzy o przestrzeni pozaeuropejskiej i ludach pozaeuropejskich w retoryce Ligi była jednocześnie, poprzez

akcentowanie różnic rasowych i podkreślanie własnej sprawczości, dyskursywną produkcją samych Polaków jako nowoczesnych, białych i europejskich.

W podsumowaniu książki łączę aspekty dyskursu kolonialnego Ligi Morskiej i Rzecznej/Kolonialnej przedstawione wcześniej i interpretuję je jako propozycję rozwiązania problemów międzywojennej Polski (w szczególności bezrobocia na wsi – ujmowanego jako przeludnienie wsi – i niedostatecznego rozwoju przemysłu), będącą jednocześnie przejawem dynamiki „doganiania i uciekania”. W tej części odnoszę się również do długotrwałego dziedzictwa Ligi, w tym specyficznego rodzaju rasizmu charakterystycznego dla europejskich peryferii, będącego długofalową konsekwencją walki o własną pozycję w Europie. Pozwala to odnieść temat aspiracji kolonialnych do niektórych współczesnych problemów, w tym takich jak reakcja regionu Europy Środkowo-Wschodniej, a w szczególności Polski, na uchodźców spoza Europy oraz zagrożenie dla europejskiej demokracji w postaci zwrotu ku pozycjom ksenofobicznym i autorytarnym.

Przeprowadzona analiza dyskursu, wsparta krytyką źródeł i analizą kontekstu umożliwiła wyróżnienie trzech głównych ram tematycznych. Na pierwsze miejsce wysuwa się ta dotycząca transformacji i modernizacji. Modernizacja była rozumiana przez działaczy i publicystów LMiR/LMiK nie tylko w sensie materialnym, ale jako wszechogarniająca transformacja, obejmująca kilka powiązanych ze sobą aspektów: stworzenie narodu nowoczesnego z zacofanego, morskiego z lądowego, aktywnego z pasywnego, centralnego z marginalnego. Postrzegano ją jako sposób na osiągnięcie postępu cywilizacyjnego, który miał podnieść Polaków do poziomu innych mocarstw europejskich. Było to również związane z konkretnym sposobem rozumienia europejskości, którego ważnymi elementami były bycie państwem morskim oraz ekspansja kolonialna (jako że większość innych europejskich państw w tym czasie posiadała kolonie lub starała się je zdobyć). Inne elementy modernizacji, takie jak industrializacja, międzynarodowy handel i wewnętrzny dobrobyt, były postrzegane raczej jako skutki zamorskiej ekspansji, a nie jako niezbędne warunki wstępne.

Po drugie, ligowy dyskurs morski i kolonialny miał funkcję performatywną. Oprócz informowania i edukowania (tj. przedstawiania idei, postulatów i działań Ligi, jak również wiedzy na temat terytoriów zamorskich i ich mieszkańców), był on wezwaniem do działania. Z jednej strony, było to wezwanie w sensie dosłownym, jako że działacze ligowi nawoływali do podjęcia określonych działań: prowadzenia polityki morskiej, budowy

floty handlowej i marynarki wojennej, organizowania emigracji i osadnictwa, nawiązywania kontaktów handlowych, zabezpieczania dawnych kolonii niemieckich poprzez dyplomację itd. Z drugiej strony, argumentacja przedstawiona w publikacjach LMiR/LMiK często działała pośrednio: próbowała dyskursywnie stworzyć pożądaną transformację, opisując wyczekiwaną i przewidywaną przyszłość jako już istniejącą rzeczywistość. Co ciekawe, te dwa aspekty mogły współistnieć, nawet w tym samym tekście: publicysta mógł, na przykład, wzywać do zdobycia przez Polskę kolonii, a jednocześnie przedstawiać ją jako kraj już kolonialny.

Po trzecie, dyskurs morski i kolonialny LMiR/LMiK nie był spójny ani konsekwentny. Jego największym paradoksem było to, że stosował retorykę mocarstwową z pozycji kraju europejskich peryferii, wręcz widząc w tej retoryce sposób na przewyżczenie peryferyczności. Inne paradoksy miały charakter bardziej praktyczny: wizje zamorskiego imperium rozwijane były mimo braku silnej floty wojennej czy szeroko zakrojonych badań etnograficznych. Na bardziej abstrakcyjnym poziomie widoczne było napięcie między romantycznym entuzjazmem do zdobywania mórz i oceanów, odkryć geograficznych i udziału w globalnych procesach z jednej strony, a realizmem i planowaniem niezbędnym do realizacji tych ambicji z drugiej.

Oprócz monografii *Conquerors of Seas and Oceans*, opublikowałam szereg artykułów i rozdziałów w antologiach, które poruszały te aspekty aspiracji kolonialnych LMiR/LMiK, których nie omówiłam dokładniej w książce, jak również zawierały rozważania teoretyczne umiejscawiające region Europy Środkowo-Wschodniej w obrębie studiów postkolonialnych. Artykuły te ukazały się w takich czasopismach jak *Interventions*, *International Journal of Postcolonial Studies* czy *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, rozdziały natomiast w antologiach wydanych przez Manchester University Press, Berghahn Books czy Central European University Press. Ponadto, został złożony do druku artykuł „Colonial East Central Europe?” napisany wraz z Kathryn Ciancią, który będzie częścią numeru specjalnego *Journal of World History* zatytułowanego „«Flyover Country»: East-Central Europe’s Place in Global History”, poruszającego temat nieobecności Europy Środkowo-Wschodniej w większości zachodnich publikacji, programów, kursów itp. na temat historii globalnej.

Oprócz historii polskich ambicji kolonialnych, drugim ważnym obszarem moich badań jest historia i historiografia regionu Morza Bałtyckiego w XX i na początku XXI wieku. Moja wcześniejsza monografia, *Regional Histories and Historical Regions. The*

Concept of the Baltic Sea Region in Polish and Swedish Historiographies (Peter Lang, 2012), będąca opublikowaną wersją mojego doktoratu, dotyczyła właśnie tego tematu, a konkretnie porównania sposobów opisywania historii regionu Morza Bałtyckiego w Polsce i Szwecji w okresie międzywojennym i po zakończeniu Zimnej Wojny. Porównanie to wykazało, że idea tego regionu i sposób rozumienia jego historii były w badanych okresach płynne, zmieniające się w zależności od politycznego kontekstu i interesów narodowych – i w związku z tym również nie zawsze w równym stopniu atrakcyjne jako obszar zainteresowań badaczy, szczególnie historyków, w obu badanych krajach. Historia jako nauka natomiast mogła być rozumiana albo jako obiektywny (lub dążący do obiektywności) opis statycznej przeszłości, albo dynamiczny proces (re)interpretacji przeszłości, stale dostosowywany do potrzeb teraźniejszości; mogła również być wykorzystywana do budowy i wzmacniania różnego rodzaju tożsamości – narodowej bądź regionalnej. Również w tym przypadku oprócz wymienionej książki wyniki moich badań związanych z tym tematem ukazały się w postaci artykułów w takich czasopismach jak *Journal of Baltic Studies*, czy *Ajalooline Ajakiri – The Estonian Historical Journal*. Z tym nurtem moich badań związana jest też antologia pod moją współredakcją, *Beyond the Sea. Reviewing the Manifold Dimensions of Water as Barrier and Bridge* (Böhlau Verlag, 2015).

Z zainteresowania historiografią jako narzędziem budowania tożsamości wyniknął mój projekt realizowany w czasie stażu podoktorskiego na Uniwersytecie w Greifswaldzie. Badałam w nim polską historiografię dotyczącą tzw. Ziem Odzyskanych (szczególnie Pomorza Zachodniego) i to, w jaki sposób za jej pomocą usprawiedliwiano włączenie tych ziem do Polski bezpośrednio po zakończeniu II wojny światowej. Analiza ta pozwoliła mi wyciągnąć wnioski dotyczące instrumentalnego traktowania historii i argumentów historycznych do usprawiedliwienia zmian terytorialnych, ale również jako sposobu łagodzenia traumy niedawno przeżytej wojny. Ponadto, ukazała związki między badaczami a władzami w kształtującym się dopiero nowym systemie politycznym w Polsce. Główne wnioski z tego projektu zostały opublikowane jako artykuł „«Recovering» Territories: The use of history in the integration of the new Polish western borderland after World War II” w czasopiśmie *Europe-Asia Studies*.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej:

Swoją karierę naukową rozwijałam od samego początku w międzynarodowym kontekście. Doktorat napisałam i obroniłam w Europejskim Instytucie Uniwersyteckim we Florencji, pod kierunkiem prof. Arfona Reesa i prof. Bo Stråtha. Ponadto, dzięki uzyskaniu stypendium w ramach programu Marie Curie Fellowship for Early Stage Research Training – European Doctorate in the Social History of Europe and the Mediterranean „Building on the Past”, część studiów doktorskich odbyłam na Uniwersytecie Södertörn w Sztokholmie, co umożliwiło mi przeprowadzenie kwerendy dotyczącej szwedzkiej historiografii na temat regionu Morza Bałtyckiego, a także konsultacje z tamtejszymi badaczami. Kontakty wówczas zawarte utrzymuję do dzisiaj, uczestnicząc w organizowanych na Uniwersytecie Södertörn konferencjach, warsztatach i szkołach letnich oraz współpracując z tamtejszymi naukowcami.

Po obronieniu doktoratu zostałam zatrudniona jako najpierw asystentka, a następnie adiunktka w Katedrze Skandynawistyki – obecnie Instytucie Skandynawistyki i Fennistyki – Uniwersytetu Gdańskiego. Na potrzeby ewaluacji działalności naukowej mój dorobek w całości zaliczany jest do dyscypliny naukowej historia.

Kilkukrotnie odbywałam staże naukowe w zagranicznych instytucjach. W latach 2012–2013 odbyłam staż podoktorski w Interdisciplinary Research Training Group „Baltic Borderlands: Shifting Boundaries of Mind and Culture in the Borderlands of the Baltic Sea Region” na Uniwersytecie w Greifswaldzie. Realizowałam tam projekt badawczy „The «Recovered Territories»: The use of history in the creation of the new Polish borderland after the Second World War”, którego rezultatem były liczne wystąpienia konferencyjne oraz artykuły naukowe opublikowane w międzynarodowych czasopismach naukowych. Do moich obowiązków należało również wsparcie merytoryczne dla zatrudnionych w programie doktorantów. Po zakończeniu tego stażu kontynuowałam współpracę z „Baltic Borderlands”, będąc zatrudniona na pół etatu przez kolejne dwa lata. Podobnie jak w przypadku Uniwersytetu Södertörn, stale utrzymuję kontakty i współpracę z Uniwersytetem w Greifswaldzie, obecnie z programem

kontynuującym „Baltic Borderlands”, tj. Interdyscyplinarnym Centrum Badań nad Regionem Morza Bałtyckiego (IFZO).

W latach 2018–2019, dzięki uzyskaniu stypendium German Kennedy Memorial Fellowship, odbyłam staż naukowy na Uniwersytecie Harvarda, konkretnie w Minda de Gunzburg Center for European Studies oraz Weatherhead Research Cluster on Global Transformations (WIGH). W czasie pobytu tamże pracowałam nad monografią *Conquerors of Seas and Oceans*.

Pracę tę kontynuowałam a kolejnym roku w Center for Global History na Freie Universität w Berlinie, gdzie odbyłam 4-miesięczny staż w 2020 r., częściowo sfinansowany stypendium naukowym DAAD (Der Deutsche Akademische Austauschdienst) w ramach programu „Research Stays for University Academics and Scientists”.

Regularnie prezentuję rezultaty swoich badań na międzynarodowych konferencjach, sympozjach i warsztatach naukowych, jak opisano w części wniosku „Wykaz osiągnięć naukowych”. Chętnie współpracuję z badaczami z innych, w tym zagranicznych, ośrodków, czego rezultatem są numery specjalne czasopism oraz wspólne projekty badawcze i dydaktyczne. W ramach jednego z nich, „Connecting Histories: Understanding the Baltic Sea Region through Art and Material Culture”, finansowanego przez Fundację Morza Bałtyckiego (*Östersjöstiftelsen*), współorganizowałam sympozjum naukowe „Power Relations and Historical Turning Points in the Baltic Sea Region”, które odbyło się w dniach 28–29.04.2025 na Uniwersytecie Södertörn w Sztokholmie.

Innym przejawem współpracy są wykłady gościnne:

1. „Hate rhetoric and hate crime from historical and contemporary perspectives” (wraz z dr hab. Mają Chacińską, prof. UG) w ramach cyklu High Seminar, Uniwersytet Södertörn w Sztokholmie, 02.02.2023.
2. „The missing Second World: On Poland (and Eastern Europe) and postcolonial studies” w ramach cyklu Global History Seminar, Weatherhead Initiative for Global History, Uniwersytet Harvarda, 12.12.2018.
3. „Imperial aspirations: colonial discourse in interwar Poland” w ramach cyklu Visiting Scholars Seminar, Minda de Gunzburg Center for European Studies, Uniwersytet Harvarda, 31.10.2018.

4. „Regional histories and historical regions: The Baltic Sea region in Polish and Swedish historiographies” w ramach cyklu „Meer kulturelle Erinnerung”, Uniwersytet w Greifswaldzie, 10.04.2012.
5. „Shaping the image of the Baltic Sea region in the Polish consciousness: The Polish Baltic Institute” w ramach cyklu CBEES Advanced Seminar, Uniwersytet Södertörn w Sztokholmie, 1.03.2011.

Przeprowadziłam również wykłady gościnne (w tym online) w ramach zajęć ze studentami na zagranicznych uczelniach oraz na uniwersytetach letnich, jak opisano poniżej (w punkcie 6).

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

Osiągnięcia dydaktyczne:

Od czasu zatrudnienia na Uniwersytecie Gdańskim, tj. od 2010 r., prowadzę kursy z zakresu historii na kierunku Skandynawistyka na poziomie licencjackim i magisterskim, a także na studiach podyplomowych. Wśród prowadzonych przeze mnie zajęć znajdują się: „Historia regionu nordyckiego”, „Polityka w regionie bałtyckim”, „Wstęp do studiów regionalnych” czy „Konwersatorium instytutowe” na temat historii nordyckiego kolonializmu. W czasie stażu podoktorskiego na Uniwersytecie w Greifswaldzie prowadziłam kurs na poziomie magisterskim „Regional history in the Baltic Sea region”. Prowadzę również seminaria licencjackie i magisterskie. Do tej pory wypromowałam 23 prac magisterskich i 49 licencjackich. Prace dyplomowe na kierunku Skandynawistyka pisane są w językach kierunkowych (szwedzki, norweski lub duński).

Ponadto, byłam promotorką pomocniczą dwóch prac doktorskich (obronionych na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Gdańskiego w 2024 r. i na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w 2025 r.) oraz zasiadałam w komisji egzaminacyjnej (*betygsnämnd*) na egzaminie doktorskim w Instytucie Historii Współczesnej Uniwersytetu Södertörn w Sztokholmie (w październiku 2025 r.). W czasie stażu podoktorskiego w programie „Baltic Borderlands” na Uniwersytecie w Greifswaldzie prowadziłam seminaria dla doktorantów („Reading seminar”, „Work in progress seminar”). W lipcu 2022 r. zostałam również zaproszona do udziału w seminarium doktorskim „Doctoral Key Concepts and Reading Seminar «Narratological

Approaches toward the Baltic Sea Region»", odbywającym się w następce „Baltic Borderlands”, tj. International Research Training Group „Baltic Peripeties. Narratives of Reformations, Revolutions and Catastrophes”. Tematem seminarium była dyskusja wokół mojej książki, *Regional Histories and Historical Regions. The Concept of the Baltic Sea Region in Polish and Swedish Historiographies*. Natomiast w grudniu 2023 r., na zaproszenie Naukowego Koła Historyków Uniwersytetu Gdańskiego, wygłosiłam wykład połączony z dyskusją „Bałtyk: narracje i tożsamości”.

Staram się stale podwyższać swoje kompetencje pedagogiczne oraz zwiększać wrażliwość na problemy, z którymi mogą borykać się studenci. W tym celu korzystam z oferty Centrum Doskonalenia Dydaktycznego i Tutoringu istniejącego na Uniwersytecie Gdańskim, a także szkoleń prowadzonych przez Biuro ds. Osób z Niepełnosprawnością. Przykładowe tematy ukończonych przeze mnie szkoleń i warsztatów to: „Odwrócony egzamin. Warsztaty egzaminowania i konstruowania zadań egzaminacyjnych”, „Wykorzystanie sztucznej inteligencji w pracy nauczyciela i studenta”, „Rozwijanie umiejętności dydaktycznych”, „Twórczo i aktywizująco w pracy z tekstem naukowym – czyli jak wspierać studentów w lekturze treści trudnych”, „Kompetencje cyfrowe nauczycieli i nauczycielek akademickich w procesie angażowania osób studiujących w zajęcia zdalne”, „Wsparcie osób w kryzysie psychicznym”, „Edukacja włączająca – przeciwdziałanie dyskryminacji i przemocy” i inne.

W 2013 r. zaangażowałam się również w innowacyjny program „W trosce o jakość w ilości – program interdyscyplinarnego wspierania studenta filologii obcej w oparciu o metodę tutoringu akademickiego w Uniwersytecie Gdańskim (IQ)”, który miał na celu wprowadzenie metody tutoringu do dydaktyki na UG poprzez wyszkolenie tutorów, a następnie przeprowadzenie serii tutoringu. Po przebyciu szkolenia przeprowadziłam serię tutoringu z sześciorgiem studentów, z których troje opublikowało potem swoje teksty, stworzone w ich trakcie, w antologii wieńczącej projekt pt. *Studenckim piórem w tutorskim kałamarzu. Tutoring akademicki w Uniwersytecie Gdańskim* (red. Beata Karpińska-Musiał, Wydawnictwo Libron, 2016).

Dzięki wiedzy i inspiracji zdobytym podczas kursów i szkoleń dydaktycznych wprowadzam do zajęć ze studentami innowacje dydaktyczne i aktywizujące metody nauczania, jak na przykład dzienniki uczenia się, *exit tickets*, przygotowywanie podcastów jako metody weryfikacji wiedzy i oceniania, czy też wzajemne ocenianie pracy przez studentów. Wzbogacam także program kursów zapraszając z wykładami gościnnymi (za

pośrednictwem MS Teams) badaczy spoza UG, w tym z zagranicznych ośrodków (np. Uniwersytet w Göteborgu, Uniwersytet w Greifswaldzie, Muzeum Narodowe w Oslo).

Sama również wygłosiłam następujące wykłady gościnne (online) w ramach zajęć prowadzonych na innych uniwersytetach:

1. „Baltic Sea region in the twentieth century: some perspectives” dla studentów Uniwersytetu Wileńskiego w ramach modułu „Regions of Europe: ideas, identities, historiographies” prowadzonego przez dr. Nerijusa Babinskasa, 24.04.2024.
2. „Region building in the Baltic Sea region during and after the Cold War – a historian’s perspective” dla studentów Uniwersytetu Luksemburskiego w ramach przedmiotu „East Meets West. Connections and Convergences in (Post-)Cold War Europe”, prowadzonego przez prof. Machteld Venken i Johanę Jaschik, 6.04.2022.

Natomiast w ramach programu Erasmus+ Staff mobility for teaching przeprowadziłam zajęcia na Wydziale Nauk Humanistycznych Uniwersytetu w Osace (Japonia) w dniach 08.05.2023–12.05.2023: wykład „Sweden and the Baltic Sea region in the 20th and 21st centuries” oraz seminarium (wraz z dr hab. Mają Chacińską, prof. UG) „Media and Nation Building”.

Regularnie prowadzę zajęcia w ramach szkół i uniwersytetów letnich:

1. „Introducing the Baltic Sea Region”, seminarium w ramach CBSS Summer University „Resilient Identities in the Baltic Sea Region. Balticness in Transition” na Uniwersytecie w Greifswaldzie, 15–20.09.2025.
2. „The Hanseatic Legacy”, seminarium (wraz z dr Martą Skorek) w ramach Baltic Youth Dialogue „Exploring Cultural Heritage in the Baltic Sea Region” w Gdańsku, 11–16.11.2024.
3. „Reading Strategies and Narratives in Maps and Mapping”, seminarium w ramach CBSS Summer University „Strategic Narratives of Balticness – Foundations of Identity” na Uniwersytecie Gdańskim, 16–25.09.2023.
4. „The City of Sea and Dreams”, wykład plenerowy z oprowadzaniem w ramach szkoły letniej „Border Infrastructures. Changes and Socio-Cultural Impact (Past and Present)” na Uniwersytecie Gdańskim (we współpracy z Baltic Geopolitics Network na Uniwersytecie Cambridge), 10–15.07.2023.
5. „Baltic Sea region history writing” & „Baltic Sea region as a moat, bridge or connecting link”, wykład i seminarium (wraz z dr. Alexandrem Drostem) w ramach

CBEES Summer University „Identities and Cultural Memory of East and West in the Baltic Sea Region” na Uniwersytecie Södertörn w Sztokholmie, 25–26.06.2017,

6. „Baltic Sea region history writing” & „Cultural memory and borderlands” wykład I seminarium (wraz z dr. Alexandrem Drostem) w ramach CBEES Summer University „Cultural Memory of Europe: East and West” na Uniwersytecie Södertörn w Sztokholmie; 20.06.2016.

Ponadto, współorganizowałam uniwersytety letnie w ramach projektu „Young People Network for Balticness 2.0. Enhancing capacity for strategic narratives on identity with young people in the Baltic Sea Region”, finansowanego przez Radę Państw Morza Bałtyckiego, którego byłam kierowniczką w latach 2023–2024:

1. CBSS Summer University „Balticness in Transition: Exploring Identity and Resilience in the Baltic Sea Region” na Uniwersytecie w Tallinie, 15–21.07.2024.
2. CBSS Summer University 2023: „Strategic narratives of Balticness: Foundations of Identity” na Uniwersytecie Gdańskim, 16–24.09.2023.

A także, po zakończeniu tego projektu:

3. CBSS Summer University „Resilient Identities in the Baltic Sea Region. Balticness in Transition” na Uniwersytecie w Greifswaldzie, 15–20.09.2025.

Osiągnięcia organizacyjne:

Od listopada 2019 r. pełnię funkcję pełnomocniczki ds. osób z niepełnosprawnościami w Instytucie Skandynawistyki i Fennistyki na Uniwersytecie Gdańskim. Od grudnia 2016 r. organizuję cykl seminariów „Forum Nordicum” w Instytucie Skandynawistyki i Fennistyki, którego celem jest przedstawianie aktualnej aktywności dydaktycznej i badawczej pracowników Instytutu.

Mój udział w organizacji konferencji został opisany w części wniosku „Wykaz osiągnięć naukowych”, natomiast udział w organizacji uniwersytetów letnich – powyżej.

W roku 2021 zasiadałam w komisji rekrutacyjnej na studia magisterskie na kierunku Skandynawistyka na UG. W roku akademickim 2020/2021 zostałam opiekunką I roku studiów licencjackich tamże.

Osiągnięcia popularyzujące naukę:

Udział w panelach dyskusyjnych:

1. Panel dyskusyjny w ramach programu Jesienne czwartki z cyklem spotkań „Morska Planeta – Dziedzictwo” w Państwowej Galerii Sztuki w Sopocie, 19.09.2024.
2. Panel dyskusyjny „Obce niebo? Nordycki model państwa opiekuńczego jako utopia i dystopia, czyli o niemożliwym społeczeństwie naszych sąsiadów” w czasie Nordic Focus Festival w Gdańsku, 24.11.2016.
3. Panel dyskusyjny „Wielokulturowość? Jaka tożsamość regionu?” w czasie Kongresu Kultury Pomorza Zachodniego w Szczecinie, 15.11.2013.

Wywiady i wypowiedzi eksperckie:

1. „Hatretorik och hatbrott från ett historiskt till ett nutida perspektiv – en jämförelse mellan Sverige och Polen” [Mowa nienawiści i przestępstwa z nienawiści z perspektywy historycznej i współczesnej – porównanie Szwecji i Polski]. Wywiad dla Instytutu Szwedzkiego, luty 2023 <<https://si.se/hatretorik-och-hatbrott>>.
2. Wystąpienie jako ekspertka w programie TVP Historia „Polacy na morze”, odc. 10 – „Liga Morska i Kolonialna”, 7.05.2021 <<https://vod.tvp.pl/video/polacy-na-morze,liga-morska-i-kolonialna,53346136>>.
3. „Colonial Dreams. German Kennedy Memorial Fellow reflects on Poland's past”. Wywiad w: *Year in Review 2018–2019*. Minda de Gunzburg Center for European Studies at Harvard University 2019, str. 16.
4. Wywiad do artykułu Vasileiosa Petrogiannisa i Linn Rabe, „What is it that holds a region together?”. *Baltic Worlds*, in-house edition, marzec 2016, str. 5–9.
5. Wykład „Polish Baltic Sea identity: work in progress” w ramach Second Baltic Sea Youth Dialogue History Camp „Homeland reconsidered – new loyalties and re-defined identities in post-war Europe” w Olsztynie, 6.09.2015.
6. Nagranie wideo „Regional histories”, wyświetlane w ramach wystawy „Connected by Art – Contemporary Art from the Baltic Sea Region” w Staatlichen Museum Schwerin, 15.06.–16.09.2012.

Popularne publikacje:

1. „Poland's Baltic identity”, *Baltic Rim Economies*, nr 3 (2025), str. 17,
<https://www.centrumbalticum.org/en/publications/baltic_rim_economies/baltic_rim_economies_3_2025_-_poland/marta_grzechnik_poland_s_baltic_identity>.
2. „The History of the Baltic Sea Region and Contested Identities”, *Nordics.info*,
27.03.2024 <<https://nordics.info/show/artikel/the-history-of-the-baltic-sea-region-and-contested-identities>>.
3. „Pocztówki z Finlandii”. W: *Gazeta Uniwersytecka Społeczności Akademickiej Uniwersytetu Gdańskiego*, numer specjalny, 2017, str. 15–16.

- 7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1–6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.**

Nagrody i wyróżnienia:

1. Zespołowa nagroda rektora drugiego stopnia za rozszerzanie współpracy międzynarodowej na rzecz podnoszenia jakości badań naukowych oraz podnoszenia jakości dydaktyki, 1.10.2023.
2. Medal brązowy za długoletnią służbę, 11.01.2024.

(podpis wnioskodawcy)